

TOPLUMSAL OLAYLARDA BİBER GAZI KULLANILMASININ HUKUKİ STANDARTLARI

Yrd. Doç. Dr. Devrim AYDIN*

1- GİRİŞ

Göz yaşartıcı gazlar ve biber gazı, hızlı ve kesin etkisi nedeniyle birçok ülkenin yanı sıra Türkiye’de de tercih edilmeye başlanmıştır. Ancak son yıllarda Türkiye’de toplumsal olaylara müdahale sırasında kolluğun (esasen polis) biber gazı kullanımını ve bunun derecesi çok tartışılır hale gelmiştir. Göz yaşartıcı gazlar ve biber gazı, fiziksel güç kullanarak gösterici grupla doğrudan temasa geçmek yerine kolluğun daha uzak bir mesafeden, daha az güçle kalabalık grupları dağıtmasına olanak vermektedir. Biber gazı olarak bilinen ve esasen göz yaşartıcı niteliği olan gazın en temel özelliği, kullanıldığı ortamda çok hızlı biçimde yayılması ve müdahale edilen kişi veya grupla ilgisi olmayan diğer başka kişileri de hızlı bir biçimde etkileyebilmesi ve belli bir bölgede bir süre göz yaşartıcı etkisinin devam etmesidir. Ancak bu niteliğine rağmen biber gazının kullanım

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku Öğretim Üyesi.

koşulları kanunla düzenlenmemiştir. Bu belirsizlik biber gazı kullanımında keyfi uygulamaların doğmasına neden olmaktadır.^[1]

Kolluğun toplumsal olaylara müdahale sırasında biber gazı kullanımına bağlı olarak son birkaç yıl içinde çok ciddi yaralanma vakaları yaşanmış, kimi olaylar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önüne taşınmış, 2011, 2012 ve 2013 yıllarında yaşanan yaygın toplumsal olaylarda yoğun biber gazı kullanımı yer yer daha yeni olayların meydana gelmesini tahrik etmiştir. Olaylar sırasında gaz fişeklerinin doğrudan kişileri öldürecek biçimde kullanılması olayı daha farklı noktalara taşımış, biber gazı fişeklerinin öldürücü bölgelere doğrudan ve kısa mesafeden ateşlenmesi sonucu kimi göstericiler ölmüş, kimileri ciddi biçimde sakatlanmıştır. Yüzlerinde sabit iz kalanlar ve gözlerini kaybedenler bunların simgesi halinde gelmiştir. Son birkaç yıldaki biber gazı kullanımı kamuoyunda Gezi Olayları olarak bilinen olaylar sırasında uluslararası tepki çekmiş, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay olaylar sırasında kolluğun müdahale biçimini ve biber gazının kullanımını eleştirmiştir.^[2] Biber gazının keyfi ve gelişigüzel kullanımı nedeniyle yakın tarihte AİHM beş ayrı olayda Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Ancak bu kararlara konu olayların yanı sıra ileride AİHM nezdinde Türkiye'nin mahkûmiyetiyle sonuçlanabilecek keyfi ve aşırı biber gazı kullanımı 2012 ve 2013 yıllarında artmıştır. Toplumsal olaylar bir yana, hemen her adli olayda biber gazı kullanımı o derece kontrolsüz ve yaygındır ki yakın bir tarihte bir otomobilin içine girdiği sanılan yılanın çıkarılması için bile otomobilin içine polis tarafından biber gazı sıkılmıştır.^[3]

Biber gazı kullanımının bir diğer yönü ise ekonomik boyutudur. Biber gazının kilosu yaklaşık olarak 60 Amerikan Doları civarında olup ABD ya da Brezilya'dan satın alınmaktadır. 2000 yılının başından 2012'nin Haziran sonuna kadar olan dönemde 62 tonluk biber gazı ve göz yaşartıcı sprey ithal eden Türkiye, bunun için 21 milyon 269 bin dolarlık ödeme yapmıştır.^[4] Biber gazı ithalat rakamlarına bakıldığında her yıl ithal edilen gaz miktarı ve ödenen paranın yüksek olduğu görülmektedir. 2000 yılında 42 ton, 2001 yılında 13

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza Hukuku Öğretim Üyesi.

[1] Bkz. Kerem Altıparmak, "Gazın Orantılı Olup Olmadığına Vali mi Karar Verecek?", BİANET Haber Merkezi. Bkz. "<http://bianet.org/bianet/insan-haklari/146438-gazin-orantili-olup-olmadigina-vali-mi-karar-verecek>." Son erişim: 20.11.2014.

[2] Sedat Ergin: "Biber Gazı Türkiye'nin Dünyadaki Yüzünü Kızartıyor", 19 Haziran 2013 tarihli Hürriyet Gazetesi.

[3] "Polis, yılanı da biber gazı sıktı" başlıklı haberin detayı için bkz. "<http://www.haber7.com/genel-olaylar/haber/1029586-polis-yilana-da-biber-gazi-sikti>." Son erişim: 20. 11. 2014.

[4] Haberin detayları için bkz. "<http://www.ahaber.com.tr/Ekonomi/2013/05/02/biber-gazinin-kilosu-110-lira>". Son erişim:20.11.2014.

ton, 2005'te 115 ton (1.2 milyon dolar ödenmiştir.), 2006'da 90 ton (1.6 milyon dolar ödenmiştir.), 2007'de 75 ton (2.9 milyon dolar ödenmiştir.), 2008'de 67 ton (2.5 milyon dolar ödenmiştir.), 2009'da 37 ton (1.6 milyon dolar ödenmiştir.), 2010'da 48 ton (2.5 milyon dolar ödenmiştir.), 2011'de 39 ton (1.9 milyon dolar ödenmiştir.), 2012'de 21 ton (1.3 milyon dolar ödenmiştir) gaz satın alınmıştır.^[5]

Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanı Arif Çankal'ın 20 Ekim 2014'te imzaladığı teknik şartnamelere göre polis güçlerinin 2015'teki mühimmat ihtiyacı 1 milyon 431 bin 615 adet göz yaşartıcı gaz fişeği, 77 bin 400 ses-ışık fişeği ve 5 bin sis el bombası olarak belirlenmiştir. Gezi olaylarında üç haftalık süre içinde, resmi rakamlara göre 130 bin gaz fişeği kullanılmıştı. Buna göre 2015 için alınması öngörülen gazlar, o dönemde kullanılan gazın 12 katı kadardır. Gaz fişeklerinin fiyatı ortalama 11-17 Amerikan Doları olduğuna göre Türkiye bu gazlar için yaklaşık 40-60 milyon TL arası bir para ödeyecektir.^[6]

2- BİBER GAZININ KEYFİ VE AŞIRI KULLANIMININ GÜNCEL ÖRNEKLERİ

Göz yaşartıcı gazların yanı sıra biber gazının içeriğindeki kimi maddelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine dair ciddi endişeler nedeniyle bunların kullanımının sınırlanması yolunda uluslararası eğilimler vardır. Örneğin Fransa'da 2014 yılında 25 Ekim'i 26 Ekim'e bağlayan gece, Tesco akarsuyu üzerine yapılması planlanan baraj projesine karşı işgal eylemine jandarmanın gaz bombalarıyla müdahale etmesi sonucu 21 yaşındaki gösterici Rémi Fraisse hayatını kaybetmiş, bunun üzerine Fransa'da kolluk kuvvetlerinin "*saldırı amaçlı el bombası*" olarak adlandırılan gaz bombalarını kullanması yasaklanmış, etkisi daha az olan gaz bombalarının kullanılmasına ise kısıtlamalar getirilmiştir.^[7] Biber gazının barışçıl toplantı ve gösterileri dağıtmak amacıyla kullanılmasını işkence kapsamında gören ve biber gazı kullanımını yasaklamaya yönelik benzeri çağrılar uluslararası dernekler tarafından da yapılmaktadır.^[8]

[5] Veriler için bkz. "<http://www.ekofinans.com/biber-gazina-21-milyon-dolar-odedik-h25659.html>". Son erişim: 20.11.2014.

[6] Haberin detayları için bkz. "<http://www.birgun.net/news/view/ekmek-bulamiyorlarsa-gaz-bombasi-yesinler/8429>". Son erişim: 20.11.2014.

[7] Haberin detayı için bkz. "<http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/159959-fransa-da-bir-aktivisti-olduren-gaz-bombasi-yasaklandi>". Son erişim: 20. 11. 2014.

[8] Örneğin, merkezi Honduras'ta olan 'Centre for Prevention, Treatment and Rehabilitation of Torture Victims and their Families' adlı uluslararası hukuk kurumu tarafından yapılan çağrı için bkz. "<http://worldwithouttorture.org/tag/european-court-of-human-rights/>". Son erişim:20.11.2014.

Türkiye’de ise biber gazı birçok olayda çocukları, hastaları, yaşlıları, engellileri ve toplumsal olayla ilgisi olmayan diğer kişileri olumsuz etkileyecek biçimde rastgele kullanılmaktadır. Örneğin kimi olaylarda hastane binasına ya da acil servise kaçan göstericileri etkisiz hale getirmek için buralarda da yoğun biçimde gaz kullanılmış, hatta bir olayda yaralıların taşındığı ambulansın içine biber gazı sıkılmıştır.^[9] 2009 yılında iki grup arasında hastane acil servisinde yaşanan kavgayı sonlandırmak isteyen polis acil servis koridorunda biber gazı kullanmış^[10]; 2012 yılında Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Süper Ligi maçında, tribünde meşaleler yakan ve birbirlerinin üzerine maddeler atan taraftarlara biber gazlı müdahalede bulunulması sırasında tekerlekli sandalyede oturan sporcuların ve tribünlerde bulunan çocukların varlığı göz ardı edilmiş^[11]; 2012’de Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde bir öğrenci grubunun Başbakanı protesto gösterisine müdahalede 100’den fazla biber gazı bombası kullanılması sonucunda başına biber gazı fişegi isabet eden bir öğrenci ağır yaralanmış, yerleşkenin tümünü etkileyen biber gazı nedeniyle olayla ilgisi olmayan birçok öğrenci, personel ailelerinin lojmanlarında yaşayan kişiler, çalışma odalarında bulunan öğretim üyeleri, dersliklerdeki öğrenciler ve yerleşkede bulunan ilköğretim öğrencileri ile kreşteki çocuklar yoğun biber gazı nedeniyle zor durumda kalmış;^[12] 29 Ekim 2012’de Ankara Ulus Meydanı’ndaki Cumhuriyet Bayramı kutlamasına katılan çoğu orta yaşın üstündeki kişilere doğrudan ve yoğun biçimde göz yaşartıcı gaz sıkılmış ve biber gazı fişegi atılmıştır.^[13] 2013 yılında 1 Mayıs gösterileri sırasında polisin DİSK binasının içine, Taksim İlyardım Hastanesi’nin acil servisine hatta civardaki kimi evlerin içine çok sayıda biber gazı kapsülü atılmıştır.^[14] Taksim İlyardım Hastanesi’nin acil servis kısmına biber gazı fişegi atılması emrini veren amire bir hasta yakınının tepki göstermesi üzerine polis amirinin “*Bana işimi nasıl yapacağımı öğretemezsin!*” diye bağırması TV ekranlarında görülmüştür. Ancak bu olayda işin doğru yapılıp yapılmadığını görmek için harekete geçmeyen adli-idari makamlar, AİHM’in bu müdahale nedeniyle Türkiye’yi mahkûm ettiği DİSK-KESK davasını beklemiştir.

[9] Bkz. “<http://www.ihlassondakika.com/haber/Ambulansin-icine-biber-gazi-553178.html>”. Son erişim 20.11.2014.

[10] Bkz. 6 Mart 2009 tarihli Milliyet Gazetesi.

[11] “Tekerlekli sandalye basketbol maçında olay” başlıklı haber için bkz. “<http://www.ntvmsnbc.com/id/25404741>”. Son erişim: 20.11. 2014.

[12] Bkz. 19 -20 Aralık 2012 tarihli gazeteler.

[13] “Gaz bombası, kafatasını çatlattı” başlıklı haberin detayları için bkz. “<http://www.ntvmsnbc.com/id/25407420>”. Son erişim, 20.11. 2014.

[14] “Şişli’de Evlere, Hastaneye, DİSK’e Gaz Bombası” başlıklı haber için bkz. “<http://www.bianet.org/bianet/bianet/146274-sisli-de-de-evlere-hastaneye-disk-e-gaz-bombasi>”. Son erişim: 20.11.2014.

2013 yılında Mayıs ayının son günlerde Taksim Gezi Parkı'ndaki imar çalışmalarını protesto gösterilerinde polislerin biber gazı kullanım biçimi olayları çok daha vahim boyutlara taşımış, olay biber gazının orantısız kullanımı ve kötü muamele olmaktan çıkarak uluslararası boyutlara ulaşmıştır. O günlerde kullanılan biber gazı miktarı her gün on binlerce insanın geçtiği Taksim Meydanı civarını ve oradan gelip geçmekte olan kişileri o kadar mağdur etmiştir ki Uluslararası Af Örgütü olayda keyfi güç ve biber gazı kullanımını eleştirerek ilgililerin yargılanması çağrısı yapmış, olay uluslararası insan hakları örgütlerinin gündemine taşınmıştır.^[15] Bu olayların ilk 20 günü boyunca 130,000 gaz kapsülü (bir yıllık stok) kullanılmış, stokların yenilenmesi için 400,000 gaz kapsülü siparişi verilmiştir.^[16]

Türk Tabipleri Birliği'nin verilerine göre, 1 Mayıs- 24 Haziran 2013 tarihleri arasında meydana gelen olaylarda dört kişi ölmüş, 60'ı ağır olmak üzere sekiz bin kişi yaralanmış, on bir kişi gözünü kaybetmiş, 103 kişi kafa travması geçirmiştir.^[17] Taksim Gezi Parkı'nda yaşanan olaylarda kimi göstericilerin başlarından biber gazı fişegiyle vurulması ve biber gazının keyfi/aşırı kullanımından dolayı Avrupa Komisyonu Genişleme Sözcüsü Peter Stano "*Taksim'deki gösteriler noktasında toplumun toplantı, ifade ve gösteri hakkı kadar sağlık ve güvenlik şartlarını sağlamak da son derece önemli ve önceliklidir. Özellikle kamu güvenliğini sağlanması mühim*" biçiminde açıklama yapmıştır.^[18] Olaylara müdahale biçimine ilişkin olarak Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Ria Oomen-Ruijten, İstanbul'da yaşanan olaylardan endişe duyduğunu aktarmıştır.^[19]

Gezi olayları sırasında, tazyikli su sıkın ve kısaca TOMA olarak adlandırılan araçlardaki suya biber gazı içeren sıvı katılmış, bu suyun temas ettiği kişilerin vücutlarında kimyasal maddeye bağlı yanıklar oluşmuştur.^[20] Müstafi İçişleri Bakanı M. Güler bir soru önergesi üzerine "*Toplumsal olaylara müdahale araçlarında kullanılan su, şebeke suyu olup belediye ve itfaiye hidrati bulunan vanalardan temin edilmektedir. Bununla birlikte ihtiyaç duyulması halinde OC (Oleoresin of Capsicum) gaz solüsyonu, sentetik yangın söndürme köpüğü ve gıda*

[15] Bkz. "http://www.radikal.com.tr/turkiye/uluslarasi_af_organunden_gezi_parki_aciklamasi_polisler_yargilanmali-1135728 ve <http://www.amnesty.org.tr/ai>". Son erişim: 20.11.2014.

[16] "Devletin gazı 20 günde bitti." başlıklı haber için bkz. 19 Haziran 2013 tarihli Milliyet Gazetesi.

[17] Türk Tabipleri Birliği'nin Kimyasal Gösteri Kontrol Ajanlarıyla Temas Edenlerin Sağlık Sorunları Değerlendirme Raporu için bkz. "<http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/rapor-3904.html>". Son erişim:20.11.2014.

[18] Bkz. "<http://www.haberturk.com/dunya/haber/849143-avrupadan-gezi-parki-aciklamasi>". Son erişim: 20.11.2014.

[19] Bkz. "<http://dunya.milliyet.com.tr/-turkiye-ye-avrupa-da-yer-var-dunya/detay/1716936/default.htm>". Son erişim:20.11.2014.

[20] "Tazyikli suyun içine biber gazı" başlıklı haberin detayı için bkz. 17 Haziran 2013 tarihli gazeteler.

boyası kullanılmaktadır.” biçiminde açıklamada bulunmuştur.^[21] Bakanın bu açıklamalarına karşın İstanbul Valisi ise TOMA’daki suya katılan sıvının kimyasal madde değil sadece ilaçlı su olduğunu açıklamış, ancak ilacın ne olduğunu ya da göstericilere sıkılacak suya ne amaçla ilaç katıldığını açıklamamıştır. Ulusal ve uluslararası kurallara göre öldürücü özelliği olan *Oleoresin of Capsicum (OC)* gaz solüsyonunun kullanılmasının yasaklanmasına dair uluslararası tartışma ve çabalar bir yana bırakılacak olsa bile bu gazların ancak gaz fişegi ile atılması mümkün olup suyla karıştırılarak vücuda sıvı halde teması amaçlanamaz. *Oleoresin of Capsicum* gaz solüsyonunun bu şekilde kullanımı kişileri öldürmeye ve yaralamaya yönelik olduğu için kesinlikle hukuka aykırı olup gaz solüsyonunun bu şekilde kullanımına dair emirler de konusu suç teşkil eden emir niteliğindedir.

3- BİBER GAZININ KİMYASAL NİTELİĞİ VE ETKİLERİ

Göz yaşartıcı gazlar ve biber gazlarının içinde sadece biber değil, diğer başka etken maddeler de bulunmaktadır. Bu biber, bir dönem içişleri bakanlığı da yapmış olan İ.N. Şahin’in durumun vahametini küçümsemek için belirttiği gibi “*organik*” olmadığı gibi herhangi bir biber de değildir. Adı biber gazı olsa da içerdiği bileşenler nedeniyle biber gazının toplumsal olaylarda, kapalı alanlarda, barışçıl gösterilerde kullanılmasının çok sıkı koşullara bağlanması, yasaklanması ve kimyasal silah kapsamına alınmasına yönelik uluslararası çabalar vardır. Biber gazı içindeki değişik etken kimyasal maddelerin yanı sıra -içerdiği *Oleoresin Capsicum (OC)* nedeniyle birçok ülkede tereddütle karşılanmaktadır.^[22] Bir yurttaşın Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne bilgi edinme hakkı kapsamında sorduğu “*İl Emniyet Müdürlüğü’nün stoklarında 2011 yılı için ne kadar biber gazı vardır?*” sorusuna Ankara Emniyet Müdürlüğü “*İl Emniyet Müdürlüğü stoklarında 17591 adet biber gazı spreyi, Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü’nün stoklarında, 2011 Ocak ayı itibarıyla 3363 adet gaz fişegi, 2604 adet gaz el bombası, 450 litre OC gaz solüsyonu, 3699 adet OC gaz el spreyi bulunmaktadır.*” bilgisini vermiştir.^[23] Bu yanıtı göre ülkemizde kullanılan biber gazı ve göz yaşartıcı gazlarda, kullanımının yasaklanmasına dair uluslararası çabalar olan *Oleoresin Capsicum “OC gaz solüsyonu”* olduğu da belirtilmiştir.

[21] “Gezi olaylarında TOMA suyuna biber gazı koyduk.” başlıklı haberin detayı için bkz. “<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25446755.asp>”. Son erişim: 20.11.2014.

[22] Bkz. “Weaponizing Tear Gas: Bahrain’s Unprecedented Use of Toxic Chemical Agents Against Civilians” Raporun tam metni için bkz. “https://s3.amazonaws.com/PHR_Reports/Bahrain-TearGas-Aug2012-small.pdf”. Son erişim:20.11.2014.

[23] Bkz.“http://www.radikal.com.tr/turkiye/emniyette_18_yil_yetecek_kadar_biber_gazi_varmis-1107676”. Son erişim: 20.11.2014.

13 Ocak 1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme'ye^[24] (CWC) göre biber gazı kimyasal bir silah değildir ve iç ayıklanma kontrolü dahil kolluk kuvvetleri tarafından kullanımı mümkündür. AİHM, İzci/Türkiye davasında bu sözleşmeye gönderme yaparak toplumsal olayda biber gazı kullanımının kategorik olarak İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne, (AİHS) aykırı görmüştür.^[25] İlgili sözleşmelerde kimyasal silah olarak nitelendirilmemiş olsa da biber gazı içeriğinde yaklaşık 15 farklı kimyasal bileşik bulunmaktadır.^[26] İçeriğindeki kimyasal bileşikler nedeniyle biber gazına maruz kalanlar, gazın etkisini kısa sürede hissetmekte, gazın ilk etkisiyle gözlerde yanma, solunum güçlüğü, kalp ritminin ve buna bağlı olarak kan basıncının bozulması sonucu ortaya çıkmaktadır.^[27]

Biber gazının etkisi uzun süreli sağlık risklerine de neden olabilmektedir. Biber gazının içindeki kimyasal bileşiklerin uzun vadede kişilerde DNA hasarı oluşturarak kromozomlarda bozukluklara yol açabileceğine, kanser oluşturabileceği ve doğum sorunlarına neden olabileceğine dair ciddi şüpheler bulunmaktadır.^[28] Türk Toraks Derneği'nin Gezi Parkı olayları sonrasında biber gazına maruz kalan 546 denek üzerinde yaptığı araştırmada da biber gazının uzun süreli solunum sorunlarına neden olduğu saptanmıştır.^[29] Türk Tabipler Birliği, Türk Toraks Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Adli Tıp Uzmanları Derneği ve Türk Farmakoloji Derneği ortak bir çalışma yaparak biber gazı ve göz yaşartıcı gazların içindeki kimyasal bileşiklerden dolayı

[24] Bu Sözleşme Türkiye tarafından 1993 yılında imzalanmış, 4.4.1997'de 4238 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunarak 10.4.1997 tarih ve 22960 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Sözleşme'nin tam metni için bkz. "<http://www.opcw.org/chemical-weapons-convention>". Son erişim:20.11.2014.

[25] AİHM, İzci/Türkiye kararı. Başvuru no: 42606/05, Karar tarihi: 23 Temmuz 2013, par.35.

[26] Gregory Smith: "Health Hazards of Pepper Spray", North Carolina Medical Journal, 1999, s.268 vd.

[27] Ercan Seyhan – Eşref Küçük: "Biber Gazı'nın (OC) Kamu Düzeninin Sağlanması Maksatlı Kullanımı ve Kolluğun Zor Kullanma Seviyeleri İçerisindeki Yeri", İnsan Hakları Yıllığı, Cilt: 30, 2012, s. 58; Mesude Erşan: "Gazın Vücuda Etkileri", 8 Haziran 2013 tarihli Hürriyet gazetesi.

[28] Ege Özgentaş: "Biber Gazı İle İlgili Bilimsel Bilgiler", İstanbul Barosu Aylık Bülteni, Mayıs-Haziran 2013, Sayı 6, s. 23; Seyhan – Küçük, s. 58.

[29] Gazların niteliği ve etkisi için bkz. "Toplumsal Olaylarda Kullanılan Kimyasal Silahlara (Gazlara) İlişkin Bilgilendirme Broşürü", "<http://toplumsalbakis.org/kmo-toplumsal-olaylarda-kullanilan-kimyasal-silahlara-gazlara-iliskin-bilgilendirme-brosuru>". Son erişim:20.11.2014. Ayrıca bkz. Sedat Ergin: "Biber Gazının Tehlikeleri Tıp Kongrelerinde", 4 Nisan 2014 tarihli Hürriyet gazetesi.

insan sağlığını tehdit eder nitelikte olduğu ve bu kimyasalların kullanılmasının yasaklanması çağırısı yapmıştır.^[30]

Biber gazı sadece insanlar üzerinde değil, kullanılan civardaki doğal hayat üzerinde de ciddi olumsuz etkiler doğurmaktadır. Biber gazının yayıldığı alandaki hayvanlar gazın içindeki kimyasal bileşikler nedeniyle ölmekte ve sakatlanmaktadır. Örneğin İstanbul Veteriner Hekimler Odası tarafından yapılan açıklamada Taksim Gezi Parkı olayları sırasında civarda bulunan birçok kedi, köpek ve yüzlerce kuşun öldüğünü açıklamıştır.^[31] Bu durum bile tek başına biber gazının kimyasal niteliğinin çevreye ve insan sağlığına yönelik risklerini ortaya koymaya yetmektedir.

Henüz Türkiye’de biber gazı kullanımının sonuçlarına dair kapsamlı bir çalışma olmamakla beraber Türk Tabipler Birliği’nin ciddi endişeleri mevcuttur. Türk Tabipler Birliği diğer bazı uzmanlık dernekleri ile birlikte “*Kimyasal Silahlar; Gösteri Kontrol Ajanları*” başlıklı bir rapor/çalışma hazırlayarak biber gazının kişiler üzerindeki etkilerini ve biber gazın kullanımına bağlı olarak meydana geldiği düşünülen ölümleri ortaya koymuştur.^[32] Güney Kaliforniya Sivil Özgürlükler Birliği ise hazırladığı bir raporda sadece 1993 – 1995 yıllarında biber gazına bağlı olarak meydana gelen 26 ölüm olgusunu rapor etmiştir.^[33] Laboratuvar ortamında hayvanlar üzerinde yapılan deneylerde biber gazı ve diğer göz yaşartıcı gazların içerdiği toksik maddelerin ciddi sağlık sorunlarına hatta ölüme bile neden olabileceği saptanmıştır.^[34] 31 Mayıs 1994 itibarıyla bir yıllık süre içinde ABD’de içeriğinde Oleoresin Capsicum (OC) bulunmayan biber gazı polis tarafından 16 bin kez (günde ortalama 24 kez) kullanılmış, Ocak 1993–Haziran 1995 arasında biber gazı sıkılan kişiler arasında 26 ölüm tespit edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre polisin biber gazını her 600 kullanımında bir kişinin çeşitli nedenlerle öldüğü anlaşılmıştır.^[35]

Türkiye’de biber gazının yoğun kullanımının insan sağlığı üzerindeki kesin etkileri ancak önümüzdeki yıllarda ortaya konulabilecektir. Örneğin basında yer alan bir habere göre, yüzüne yakın mesafeden biber gazı sıkılan bir kişinin

[30] İlgili derneklerin saptamaları ve açıklamanın tam metni için bkz. “<http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/gaz-3884.html>”. Son erişim: 20.11.2014.

[31] Bkz. 16 Haziran 2013 tarihli Hürriyet Gazetesi.

[32] Türk Tabipler Birliği’nin hazırladığı “Kimyasal Silahlar; Gösteri Kontrol Ajanları” başlıklı rapora katılan uzmanlık dernekleri şunlardır: Adli Tıp Uzmanları Derneği Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Derneği Türkiye Psikiyatri Derneği Türk Farmakoloji Derneği Türk Oftalmoloji Derneği Türk Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Derneği Türk Toraks Derneği. Raporun tam metni için bkz. “<http://www.ttb.org.tr/kutuphane/bibergazi.pdf>”. Son erişim:20.11.2014.

[33] Bkz. Ümit Ünüvar: “Biber Gazı Öldürür mü?”, Güncel Hukuk Dergisi, Ekim 2012, s. 30-31.

[34] Bkz. Ünüvar, s. 30.

[35] Bkz. Ayça Ersen: “Biber Gazı ile Emniyette miyiz?” 20 Mayıs 2007 tarihli Radikal gazetesi.

ağzında ve dilinde gazın içindeki bileşiklere bağlı olarak oluşan yaralar dil kökü kanserine yol açmış^[36] ve bu kişi hayatını kaybetmiştir.^[37] Bu tür gazların insanlar üzerindeki etkileri hakkında henüz kapsamlı bir deney yapma imkânı da yoktur ancak son yıllarda bu gazların ülkemizde ve diğer başka ülkelerde hemen her toplumsal olayda rastgele kullanılması sonucunda birçok kişi hastanelere başvurmuş ve özellikle, görme ve solunum şikâyetleri dile getirilmiştir.

Biber gazı doğru kullanıldığında sağlıklı kişiler üzerinde ani, sert ve geçici etki doğurmakla beraber doğru kullanılsa bile çocuklar, hamileler, yaşlılar, astım/solunum ve kalp hastaları açısından ölümcül olabilmektedir.^[38] Uluslararası Af Örgütü de biber gazının yanlış ve yoğun kullanıldığı durumlarda sağlık üzerinde ciddi tehlikeler oluşturduğu yönünde açıklama yapmıştır.^[39] Türk Tabipleri Birliği tarafından hazırlanan ve Gezi Parkı Olayları sırasında biber gazına maruz kalanlarla 11.155 yanıt üzerinden ulaşılan sonuçların yer aldığı Kimyasal Gösteri Kontrol Ajanlarıyla Temas Edenlerin Sağlık Sorunları Değerlendirme Raporu'nda biber gazının gösterici olan ve olmayan kişiler üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur.

Göz yaşartıcı gazlar ve biber gazı kullanımı sadece göstericiler ve tesadüfen o civarda bulunan kişileri değil aynı zamanda toplumsal olaylarda bu gazları kullanan kolluk görevlileri üzerinde de kalıcı etkileri olduğuna dair tıbbi şüpheler vardır.^[40] Gerçekten de birkaç gösteriye katıldığı için biber gazına maruz kalmış olan göstericilerden ziyade bu gazı hemen her gün kullanan kolluk görevlileri üzerinde etkisi uzun bir zaman sonra tespit edilebilecektir. Biber gazını gösterici gruba sıkın kolluk görevlileri o sırada gaz maskesi kullansalar da bu gazların içeriğindeki kimyasal bileşenler çok hızlı biçimde bu görevlilerin vücutlarına da temas etmektedir. Olaylar sırasında gaz maskesi kullanmayan diğer kolluk görevlileri ise gazın etkilerini daha çok hissetmektedirler. Hemen her gün biber gazı kullanılan bir olayda görev yapan görevliler üzerindeki biber gazı etkisi hemen değil ancak aradan belli bir süre, belki birkaç yıl geçtikten sonra anlaşılabilir. Nitekim 12 Mart 2014 günü Tunceli'de bir polisin ekip otomobilinde yanlışlıkla biber gazı ateşlenmesine bağlı olarak kalp krizi

[36] “Mersin’de geçen 20 Haziran’da Taksim Gezi Parkı eylemi sırasında yüzüne biber gazı sıkıldığını öne süren 36 yaşındaki Mehmet İstif, ağzında oluşan yaralar ilerleyince dil kökü kanseri oldu.” başlıklı haberin detayı için bkz. 30 Ocak 2014 tarihli Hürriyet gazetesi.

[37] Haberin detayları için bkz. 15 Mayıs 2014 tarihli Radikal gazetesi.

[38] Bkz. M. Kerem Osmanoglu, “Biber Gazının İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri ve Hukuki Statüsü”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı:1, 2011, s. 70.

[39] Bkz. Osmanoglu, s. 75.

[40] Ünüvar, s. 30–31.

geçirerek hayatını kaybettiği iddia edilmiş ancak yetkililer olayda biber gazının etkisinin doğru olmadığı yönünde açıklama yapmışlardır.^[41]

En büyük biber gazı üreticilerinden olan Amerika Savunma Teknolojileri Birliği, bu niteliğinden dolayı gazların uzak mesafeden bir kez ve bir saniyeden fazla kullanılmaması gerektiği yönünde uyarılarda bulunmaktadır.^[42] OC içeren biber gazının protesto gösterilerinde üreticilerin önerdiği biçimiyle kullanılması her zaman mümkün olmadığı gibi polisin, kimin bu gaza ne miktarda maruz kaldığını gözlemlemesi ve risk altındaki kişileri öngörerek ayırt etmesi neredeyse imkânsızdır. Maalesef son yıllarda biber gazının Türkiye'deki kullanımını da bu nitelikte olup ülkemiz adeta biber gazının insan sağlığı üzerindeki etkilerinin incelendiği bir laboratuvara dönüşmüştür.

Türkiye'de biber gazı kullanımına ilişkin bir diğer sorun ise bunların doğrudan göstericileri öldürecek ya da yaralayacak biçimde kafalarına (ölümcül hayati bölgelerine) atılmasıdır. Gaz fişeklerinin doğrudan göstericileri öldürecek ya da yaralayacak biçimde kafalarına, gözlerine, kalbe yakın bölgelerine ateşlenmesi her bir somut olaya göre kasten yaralama, öldürmeye teşebbüs, kasten öldürme suçlarına neden olacaktır. Gazların içindeki bileşikler bir yana, gaz fişeklerinin niteliği gereği doğrudan öldürmeye, yaralamaya yönelik bir silah olarak kullanılması çok ciddi bir sorundur. Gaz fişeklerini göstericilerin hayati bölgelerine ateşleyen güvenlik görevlileri ve bu yönde emir veren sorumlular hakkında gerekli adli-idari soruşturmaların yapılmaması, olayın uluslararası alana taşınması sonucunu doğuracak, AİHM'in muhtemel mahkûmiyet kararlarının yanı sıra devlet yöneticilerinin uluslararası siyasi baskı ile karşılaşmaları gündeme gelecektir. AİHM, Subaşı ve Çoban ile Abdullah Yaşa ve diğerleri davalarında başvuruçuların darp edildiklerine dair raporların dikkate alınmayarak ilgili polisler hakkında hiçbir soruşturma açılmaması Sözleşme'de korunan hakların ihlali olarak değerlendirip Türkiye'yi tazminata mahkum etmiştir.^[43]

4- KOLLUĞUN ZOR KULLANABİLMESİNİN GENEL KOŞULLARI

Toplumsal olaylara müdahale eden kolluğun koşulları gerçekleştiğinde grubun dağılmasını sağlamak ve gösteriyi sona erdirebilmek amacıyla tazyikli su, cop ve göz yaşartıcı gaz kullanımı söz konusu olabilir. Kolluğun toplumsal olaylara müdahale sırasında gerektiğinde kuvvet kullanması bir hukuka

[41] "Tunceli Emniyet Müdürü: Şehit polis gazdan etkilenmedi" başlıklı haberin detayı için bkz. "http://www.radikal.com.tr/turkiye/tuncelide_gazdan_etikilenen_polis_sehit_oldu-1180980". Son erişim:20.11. 2014.

[42] Bkz. Osmanoğlu, s. 67.

[43] Bkz. Ersan Şen – Mahmut Can Şenyurt: "İHAM Kararlarında Polisin Zor Kullanma Yetkisi ve Biber Gazı", Ceza Hukuku Dergisi, Yıl:8, Sayı:22, Ağustos 2013, s. 20 vd.

uygunluk nedenidir, ancak kullanılan gücün somut olayda zorunlu (son çare) ve orantılı olması gerekmektedir. Kolluğun zor kullanması, müdahale edilen olayın ve grubun niteliğine göre kişileri etkisiz hale getirilecek şekilde kuvvet kullanılmasıdır.^[44] Kolluğun zor kullanabilmesi için şiddet içermeyen diğer yöntem ve araçların sonuçsuz kalmış olması gerekir. Zor kullanımı, müdahale sırasında karşılaşılan direnci ortadan kaldıracak oranda ve aşamalı biçimde artan bedensel kuvvet, maddi güç, değişik araçlar ve kanuni şartlar gerçekleştiğinde silah kullanmayı içerir. Örneğin yasadışı toplanarak yolu trafiğe kapatan bir grup engelli ya da yaşlı göstericiyi cop, gaz vs. biçiminde zor kullanarak dağıtmak meşru olmadığı gibi mümkün de değildir. Kolluk görevlileri güç kullanırken karşılarındaki kişi ya da kişilerin zarar görmelerini ya da yaralanmalarını asgari ölçüde tutmaya çalışmalı ve kendilerine karşı güç kullanılan kişi ya da kişilerin dışında kalan kimselerin zarar görme risklerini asgaride tutacak tedbirler alınmalıdır.^[45] Oysa biber gazı ve göz yaşartıcı gazların kullanımı sırasında gösterici grubun dışındaki kişiler de ciddi zararlar görebilmektedirler. Gazın öngörülen kurallara uygun kullanılması hallerinde bile gösterici gruptan olmayanlar da ciddi biçimde gazdan etkilenirken gazın kurallara ve standartlara aykırı (keyfi ve gelişigüzel) kullanılması durumları çok ciddi hak ihlallerine neden olmaktadır.^[46]

Kolluğun zor kullanma biçimine ilişkin başlıca uluslararası belge, Birleşmiş Milletler Kolluk Görevlileri Davranış Kuralları'dır.^[47] BM Kuralları m.3'e göre, "*Kanunların uygulanmasından sorumlu olanlar, yalnızca çok zorunlu hallerde ve görevlerinin yerine getirilmesi için gereken ölçüde, kuvvete başvurabilirler*". Keyfiliğin önüne geçilebilmesi için kolluğun zor kullanma yetkisinin kapsamı, biçimi ve güç kullanmanın asgari koşulları kanunda belirtilmelidir. Maddenin yorum hükümlerine göre; "*Kolluk görevlileri tarafından kuvvet kullanılması istisna olup, şartların makul olarak gerekli kıldığı hallerde kuvvet kullanmaya yetkilendirilmiş bulduklarını ve bunun dışında kuvvet kullanılmamalıdır. Kolluk gücü görevlileri tarafından kuvvet kullanılmasını, ulusal mevzuat mutaf/ (genel) olarak orantılılık ilkesiyle sınırlandırmaktadır.*" Bu hükmün yanı sıra 27 Ağustos–7 Eylül 1990 tarihlerinde Havana'da toplanan 8. Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından

[44] İzzet Mert Ertan: "Biber Gazı Kullanılmasında İnsan Hakları Hukuku Standartları", İstanbul Barosu Aylık Bülteni Mayıs -Haziran 2013, Sayı: 6, s. 23; Seyhan – Küçük, s. 62 vd.

[45] Ertan, s. 23.

[46] Bkz. H. Burak Gemalmaz: "İnsan Hakları Hukuku Açısından Biber Gazı ve Hekimlerin Rolü", <http://burakgemalmaz.com/2014/03/22/insan-haklari-hukuku-acisindan-biber-gazi-ve-hekimlerin-rolu/>. Son erişim:20.11.2014.

[47] Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 17 Aralık 1979 günü, 34/169 sayılı kararı ile kabul edilen "Birleşmiş Milletler Kolluk Görevlileri Davranış Kuralları" için bkz. "<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>". Son erişim: 20.11.2014.

kabul edilen Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Temel Prensiplerin 4. maddesinde; “*Kanun adamları görevlerini yaparlarken, zora ve silaha başvurmadan önce mümkün olduğu kadar şiddet içermeyen araçları kullanırlar. Sadece başka araçların etkisiz kalması veya hedeflenen sonucun gerçekleşme ümidinin bulunmaması halinde zor veya silah kullanabilirler.*” denilmektedir.^[48]

Türk hukukunda kolluğun toplumsal olaylara müdahalesinin esasları ise 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nda, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu m. 16’da ve Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliği’nde düzenlenmiştir. Zor kullanma yetkisine sahip olan başlıca kamu görevlileri jandarma ve polis olup, nüfus ve idari yapı nedeniyle toplumsal olaylara sıklıkla polis müdahalesi söz konusu olmaktadır. “*Zor ve Silah Kullanma*” başlıklı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu m. 16’ya göre;

“*Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.*

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedeni kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedeni gücü,

b) Maddi güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedeni kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını, ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.”

Uluslararası düzenlemelerin yanı sıra Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu da direnişle karşılaşılması halinde polisin güç kullanmadan önce uyarıda bulunması, asgari ölçüde ve durumun mahiyetine göre orantılı güce başvurusu ve bunu kademeli olarak orantılılık ilkesine göre artırmasını aramaktadır. Kanuna göre; “*Toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.*” Kolluğun zor kullanma biçimi kanunlara uygun olarak ve kanunlarda belirtilen amaçlarla sınırlı olmalıdır, çünkü zor kullanmak ancak şartların zorunlu kıldığı hallerde başvurulabilen bir hukuka uygunluk nedenidir. Zor kullanmanın meşru ve hukuki olabilmesi için söz konusu olayda güç

[48] 27 Ağustos–7 Eylül 1990 tarihlerinde Havana’da toplanan 8. Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilen U.N. Doc. A/CONF.144/28/Rev.1 at 112 numaralı, “Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Havan Temel Prensipleri”nin tam metni için bkz. “<http://www.uncjin.org/Standards/Conduct/conduct.html>”. Son erişim:20.11.2014.

kullanımından önce diğer bütün yolların denenmiş ancak zor kullanmaktan başka çarenin olmadığı bir noktaya gelinmiş olmalıdır.^[49] Zor kullanmaya başlanıldığında da kullanılan güç kademeli olarak artırılmalıdır.^[50] Bir diğer önemli husus da zor kullanmayı gerektiren hallerin ortaya çıkmasına kolluğun bizzat kendisinin sebep olmamasıdır. Oysa birçok toplumsal olayda kolluk görevlileri karşılardaki topluluğun siyasal taleplerini kendilerine yöneltmiş bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Kolluğa devlet ya da hükümeti temsil etmedikleri, devlet ve hükümetin politikalarının uygulayıcısı olmadıkları bilinci de verilmelidir. Kolluk da diğer bütün kamu görevlileri gibi kanunların belirlediği çerçevede görevini yerine getirmelidir.

5- KOLLUĞUN BİBER GAZI KULLANABİLMESİNİN KOŞULLARI

Türkiye'nin de taraf olduğu Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretimimin, Stoklanmasının, Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme'ye göre biber gazı ve göz yaşartıcı gazlar kimyasal silah değildir ve bu nitelikteki gazlar kolluk kuvvetleri tarafından kullanılabilir. Ancak biber gazının kimyasal bir silah kapsamında görülmemesi devletlerin bu gazı diledikleri gibi kullanabilecekleri anlamına gelmez. Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite'nin 30 Nisan – 18 Mayıs 2007 tarihinde yapılan 38. oturumunda raporun Danimarka'ya ilişkin kısmının 16. paragrafında, Danimarka polisi tarafından fiziksel şiddetin yanı sıra göz yaşartıcı gazların da aşırı kullanmasının işkence kapsamında değerlendirilebileceği vurgulanmıştır.^[51]

“Zor ve Silah Kullanma” başlıklı PVSK m. 16'da “Maddi güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedeni kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını, ifade eder.” denilerek polisin “göz yaşartıcı gazlar veya tozlar” kullanabilmesinin yolu açılmıştır. Diğer maddi güç araçları olan kelepçe, cop, basınçlı su, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları sadece zor kullanmanın doğrudan muhatabı olan kişi veya kişiler üzerinde etkisini gösterirken “göz yaşartıcı gazlar veya tozlar” diğer başka kişilerin de etkilenmesi sonucunu doğuran araçlardır.

[49] Ümit Kılınç: “Barışçıl Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yapma Hakkı ve Devletin Yükümlülükleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl. 2014, Sayı:110, s. 289 vd.

[50] İzzet Mert Ertan: “Toplumsal Olaylara Müdahalede Biber Gazı Kullanılmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Uygunluğu”; Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yıl 32, Sayı 1, 2012, s. 51 vd.

[51] Raporun tam metni için bkz. “<http://www.refworld.org/docid/478486ff2.html>”. Son erişim:20.11.2014.

Bir zor kullanma biçimi olarak biber gazı kullanılması da genel olarak yukarıda ele alınan kolluğun zor kullanma koşullarına tabidir. Ancak genel zor kullanma koşulunun yanı sıra biber gazının niteliğinden dolayı biber gazı kullanılabilmesi için başka koşulların da olayda bulunması ve gazın kullanımı sırasında başka tedbirlerin de alınması gerekmektedir. Bu koşul ve tedbirler uluslararası belgelerde de bu arada AİHM tarafından verilen kararlarla somutlaşmaya başlamıştır. AİHM tarafından verilen kararların neredeyse tamamı Türkiye ile ilgili olup önümüzdeki yıllarda bunların artması kesindir. Biber gazının kullanımına dair temel ölçüt, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi'nin denetim organı olan İşkencenin Önlenmesi Komitesi tarafından alınan tavsiyelerdir. Komite'ye göre biber gazı potansiyel olarak tehlikeli olduğu için kapalı alanlarda denetim altında tutulan kişilere karşı (örneğin gözaltında, tutukevinde ya da cezaevinde tutulan kişiler karşı) kullanılamaz ve açık alanlarda kullanılması halinde de gazdan etkilenenler için gerekli tıbbi müdahalenin yapılabileceği hazırlıkların bulunması (örneğin doktorun, ambulansın ya da oksijen maskesinin hazır edilmesi) gerekir.^[52]

AİHM, Oya Ataman/Türkiye Davasında^[53], toplantı ve gösteri yürüyüşünün dağıtılması sırasında bir zor aracı olarak biber gazı kullanılmasının Sözleşme'nin 3. maddesindeki işkence ve kötü muamele görmeme hakkını ihlal ettiği iddiasını kategorik olarak reddetmemiştir. Ancak bu davada Mahkeme, başvuruçunun biber gazı kullanılmış olmasının m.3 çerçevesinde işkence ve kötü muamele oluşturduğunu ispat edecek delilleri ortaya koyamadığı değerlendirmesini yapmıştır. AİHM, biber gazı konusundaki ilk kararı 2006 yılında verdiği "*Oya Ataman/Türkiye*" kararına göre, biber gazı kullanımında "*gereklilik*" ve "*orantılılık*" koşullarının uyulmalıdır, ancak bu davada başvuruçunun (Oya Ataman) biber gazına maruz kaldığını doktor raporu ile belgelemediği için biber gazı kullanımından dolayı bir karar vermemiştir.

AİHM, Ali Güneş/ Türkiye Davasında, barışçıl bir gösteriye katılmasına rağmen görevlilerce yakalanarak etkisiz hale getirilmiş olan başvuruçunun yüzüne çok kısa mesafeden biber gazı sıkılmasının kötü muamele olup olmayacağını tartışmıştır. Bu davada başvuruçunun Ali Güneş, iki polis memuru tarafından kollarından tutulurken bir başka memur yakın mesafeden burnuna ve ağzına biber gazı spreyi sıkırmış ve bu anların fotoğrafı ulusal bir gazetede yayınlanmıştır. Başvuruçunun iddiaları gazete fotoğraflarının yanı sıra doktor raporlarıyla da ortaya konulmuştur. Mahkeme, somut olayda göstericinin yüzüne gaz sıkılmasının "*hukuki dayanağı olmadığını*" ve gazın potansiyel sağlık riskleri dikkate alındığında başvuruçuda yoğun fiziksel ve ruhsal acıya yol açan ve başvuruçuyu

[52] Bkz. Gemalmaz.

[53] AİHM, Oya Ataman/Türkiye. Başvuru no:74552/01, Karar tarihi: 5 Aralık 2006.

küçük düşürecek, alçaltacak nitelikte olduğu için başvurucuya gaz sıkılmasının Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında insanlıkdışı ve aşağılayıcı muamele oluşturduğuna hükmetmiştir. Başvurucunun silahsız ve barışçıl bir tutum içerisinde olmasına rağmen doğrudan yüzüne biber gazı sıkılması sonucunda solunum problemleri, bulantı, kusma, soluk borusu irritasyonu, göz irritasyonu, spazm, göğüs ağrısı, dermatit ve alerji gibi sorunlara yol açabileceği kanaatine vararak olayda “Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.” biçimindeki AİHS m. 3'e aykırılık görmüştür.^[54] Bu karar, Mahkeme'nin biber gazının barışçıl gösterilerde ve görevlilerce yakalanarak kontrol altına alınmış kişilere karşı sırf bunları küçük düşürücü biçimde kullanılmasını Sözleşme'ye aykırı gördüğünü göstermektedir.

AİHM, başvuranın göz yaşartıcı gaza maruz bırakılarak AİHS m. 3'ün ihlal edildiği sonucuna vardığı İzci/Türkiye Davasında, BM İşkencenin Önlemesi Komitesi tarafından vurgulanan endişelere ve Türk Tabipleri Birliği ile Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği tarafından biber gazı ve göz yaşartıcı gazların etkileri üzerine hazırlanmış raporlara da vurgu yaparak biber gazının içeriği itibarıyla potansiyel olarak tehlikeli olduğu ve bu nedenle kapalı alanlarda kullanılmamasını; açık alanlarda kullanıldığında dahi elverişli güvenlik tedbirlerinin net bir şekilde belirlenmesi gerektiği; biber gazına maruz kalan kişilerin derhal hekime erişmesinin sağlanarak tedavi edilmesini ve biber gazının kontrol altına alınmış (tutulmuş-yakalanmış-tutuklanmış) kişilere karşı kesinlikle kullanılmaması gerektiği yönünde karar vermiştir.^[55] Mahkeme gazın kullanım koşullarının mutlaka ayrıntılı bir hukuki belge ile düzenlenmesi ve ilgili personelin eğitilmesi gerektiğini de belirtmiştir.^[56]

AİHM, Subaşı-Çoban/Türkiye davasında 1 Mayıs 2006 tarihinde İzmir'de İşçi Bayramını kutlamak üzere düzenlenen gösteriye katılan başvurucuların çevik kuvvet görevlileri tarafından gösteri boyunca fiziksel şiddete ve biber gazına maruz kalarak tekmelenip copla dövülmelerini insanlıkdışı muamele olarak değerlendirerek aşırı fiziksel gücün yanı sıra biber gazı kullanımına maruz kalmalarının AİHS m. 3'e aykırılık oluşturduğu sonucuna varmıştır.^[57]

Abdullah Yaşa ve Diğerleri-Türkiye Davası'nda AİHM, 13 yaşındaki başvurucunun barışçıl olmayan bir gösteri sırasında polis aracı üzerinden ateşlenen gaz fişegi kapsülü ile yüzünden yaralanmasının kötü muamele olduğunu ve barışçıl olmayan bir gösteriyi dağıtmak amacıyla olsa bile bir kişinin ağır yaralanacak

[54] AİHM, Ali Güneş /Türkiye, par. 43. Başvuru no: 9829/07, Karar tarihi: 10 Nisan 2012.

[55] İzci/Türkiye, par. 33-34 ve 40.

[56] İzci/Türkiye, par. 41; Kararın değerlendirilmesi için bkz. Şen- Şenyurt, s 23 vd.

[57] AİHM, Subaşı-Çoban/Türkiye. Başvuru no: 20129/07, Karar tarihi: 9 Temmuz 2013. Kararın değerlendirilmesi için bkz. Şen- Şenyurt, s 20 vd.

biçimde yüzüne doğru gaz fişegi kapsülü ateşlenmesinin orantılı olmadığı ve 3. maddenin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.^[58]

AİHM, DİSK-KESK/Türkiye davasında 1 Mayıs 2008’de Taksim’e yürüyerek burada miting yapmak isteyen sendika üyelerine yapılan polis müdahalesi sırasında meydana gelen olaylarda polisin Şişli Eftal Hastanesi Bahçesine ve acil servisine gaz bombası atmasının gerekli ve orantı olmadığı sonucuna varmıştır.^[59]

6. BİBER GAZI KULLANILDIĞINDA SAĞLANMASI GEREKEN ASGARİ STANDARTLAR

Biber gazı ve göz yaşartıcı gazın nasıl kullanılması gerektiği, fişeklerin ne kadar mesafeden ve kaç derecelik bir açıyla ateşlenmesi gerektiği üretici firmalar tarafından gaz fişekleri üzerine yazılmıştır. İç hukukta ise kolluğun biber gazı ve göz yaşartıcı gazları kullanıma dair genel kurallar 2008 yılında “Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı” başlıklı belge ile düzenlenmiş, bu belge Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 26 Haziran 2013 ve 22 Temmuz 2013 tarihlerinde iki ayrı genelgeyle daha ayrıntılı hale getirilmiştir.^[60] İçişleri Bakanlığı’nın söz konusu talimatında, “Göz yaşartıcı gaz silahları ve mühimmatları amacı dışında ve gerekli tedbirler (sağlık ekibi gibi) alınmadan kullanılmamalıdır. Göz yaşartıcı gazlar kullanılmadan önce topluluğun duyabileceği şekilde göz yaşartıcı gaz kullanılacağı ve dağılımları gerektiği yönünde topluluk ikaz edilmelidir. Göz yaşartıcı maddeler gaz ekibinden sorumlu amirin şartları değerlendirmesi neticesinde, vereceği taktik doğrultusunda ve belirttiği dozda kullanılır... Göz yaşartıcı maddelerin dozu topluluğun veya kişinin direncine ve karşı koymasına orantılı olarak kademeli bir şekilde artırılır. Göz yaşartıcı gaz fişekleri doğrudan insan vücudunu hedef alacak şekilde atılmaz... Gaz spreylelerinin polise yapılan direnişle orantılı olarak en az 1 metre mesafeden sıkılmasına özen gösterilir. Göz yaşartıcı maddeler direniş ve saldırısına son vermiş kişilere karşı asla kullanılmaz... Gazdan etkilenen şahısların kaçış yolları açık tutulmalıdır... Kullanıcının vücuduna 45 derece açı ve ideal hava şartlarında yapılan atış ile 150 m mesafe ötesi etki altına alınabilir.” biçiminde kurallar sıralanmıştır. Bu kuralların yer aldığı İçişleri Bakanlığı’nın 15.02.2008 tarih “Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatı” başlıklı Genelgesi ve eki “Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatı” başlıklı Talimatnamesi’nin ayrıntıları 1 Mayıs 2013’te D. adli çocuğun biber gazı kapsülüyle başından ağır biçimde yaralandığı ve 2013 Mayıs ayında yaşanan Gezi Parkı Olayları sırasında aşırı

[58] Kararın değerlendirilmesi için bkz. Şen- Şenyurt, s 22-23.

[59] AİHM, DİSK-KESK/Türkiye. Başvuru no: 38676/081, Karar tarihi: 27 Kasım 2012.

[60] Sedat Ergin: “Biber Gazında Kuralı Kim Takar”, 14 Mart 2014 tarihli Hürriyet Gazetesi.

biber gazı kullanımına ilişkin Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan başvurularda yer almıştır. Kamu Denetçiliği Kurumu her iki olayda da biber gazı kullanımı biçimini hukuka aykırı olduğunu tespit etmiştir.^[61] Ancak Kurum'un kararları tavsiye niteliğinde olduğu için sorumluların ortaya çıkarılması ve cezalandırılmasında herhangi bir işlevi yoktur.

Yukarıda sıralanan uluslararası belgeler ve AİHM kararları açısından bakıldığında biber gazı kullanımının asgari standartları şunlardır:

1-Biber gazının kullanımına olanak veren ve kullanım koşullarını ayrıntılı biçimde düzenleyen hukuki bir düzenleme olmalıdır.

2-Yasadışı bir toplantı söz konusu olsa bile biber gazı yalnızca gerekli olduğunda ve son çare olarak kullanılmalıdır.

3- Biber gazı kullanılmadan önce mutlaka uyarı yapılmalıdır.

4-Kullanılacak biber gazı miktarı, kolluğun karşı karşıya kaldığı durumu çözmeye yetecek düzeyi aşmamalıdır.

5- Biber gazı kullanacak personel iyi eğitilmeli ve biber gazı kullanacak personelin kimler olacağı önceden belirlenmelidir.

6- Şiddet içermeyen barışçıl toplumsal olaylarda biber gazı kullanılmamalıdır.

7- Kapalı alanların yanı sıra okul, kreş, hastane gibi yerlerde biber gazı kullanılmamalıdır.

8- Çocukların, engellilerin, yaşlıların ve hastaların yoğun olarak bulunduğu yerlerde biber gazı kullanılmamalıdır.

9- Biber gazı kullanılırken gerek duyulacak acil tıbbi müdahale imkânı sağlanmalıdır.

10- Biber gazına maruz kalanlara acil tıbbi yardım sağlanmalı ve bu kişilerin acil tıbbi müdahaleye ulaşma imkânları engellenmemelidir.

11- Biber gazının kullanıldığı yerlerde göstericilerin uzaklaşmalarına imkan verilecek biçimde kaçış yolları açık tutulmalıdır.

12- Biber gazı kullanılırken çevrede bulunan üçüncü kişilerin asgari düzeyde etkilenmemeleri için tedbir alınmalıdır.

13- Biber gazı fişekleri asla kişilerin doğrudan üzerlerine atışılmemelidir.

14- Biber gazı mutlaka talimatnamede belirlenen aç ve mesafeyle kullanılmalıdır.

15-TV'lere yansıdığı gibi "Gözüne sık, kafasından vur!" biçiminde kanunsuz emir veren amirler ve memurlar, mutlaka cezalandırılmalıdır.

[61] Kamu Denetçiliği Kurumu'nun her iki tavsiye kararı için bkz. "http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/pdf/2013-%2069%204.pdf." Son erişim:20.11.2014.

7- BİBER GAZINA MARUZ KALANLARA ACİL TIBBİ MÜDAHALE SAĞLANMASI

Sağlık hakkı, AİHS m. 2'de güvenceye alınmış olan yaşam hakkının kapsamındadır. AİHS'in yanı sıra BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 12. maddesine göre taraf Devletler, herkesin, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını kabul ederler ve bu bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamak için tedbirler alırlar. Bu tedbirler arasında hastalık durumunda herkese tıbbi hizmet ve tıbbi bakım sağlayacak koşulların yaratılması (12/d) gelmektedir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 14 No'lu Genel Yorumuna ilişkin değerlendirmeler de tedavi hakkı, kazalar, salgın hastalık halleri ve insan sağlığını tehlikeye düşüren benzeri haller için acil tıbbi yardım sistemi oluşturulmasını, afet sonrası yardım ve olağanüstü durumlarda insani yardım sağlanabilmesini içermektedir. Devletlerin tek tek bireylere ve halk sağlığına yönelik pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Türk Tabipler Birliği'nin kabul etmiş olduğu "*Hekimlik Meslek Etiği Kuralları*"nda Uluslararası Sözleşmelere Uyuma Zorunluluğu getirilmiştir. Buna göre "*Her hekim, başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere tüm insan hakları belgelerine ve hekimlikle ilgili ortak kurallara uymakla yükümlüdür.*" (m.33) Yine Acil Yardım başlıklı 10. maddeye göre "*Hekim, görevi ve uzmanlığı ne olursa olsun, gerekli tıbbi girişimlerin yapılamadığı acil durumlarda, ilk yardımda bulunur.*"

Bu durumda idare gerekli önlemleri almasa bile hekimlerin ve meslek örgütlerinin acil sağlık hizmeti sunma yükümlülükleri kendileri açısından mesleki bir yükümlülüktür. Bu nedenle Gezi Parkı Olayları sırasında acil tıbbi sağlık hizmeti sunmuş olmaları gönüllü sağlık çalışanları için bir suç olmayıp, hukuki bir yükümlüktür. Yukarıda açıklanan nedenlerle bu kişilere karşı adli idari soruşturma açılması ise idarenin gerekli tıbbi hizmeti sunmaktan kaynaklanan sorumluluğunu daha da ağırlaştıracak bir durumdur. AİHM, kamu makamlarının zamanında yetişememesi veya daha elverişli bir pozisyonda bulunması sebebiyle Devletlerin, başka hekim veya meslek örgütlerince sağlanan acil sağlık hizmetini engellememe ve bu hizmetleri destekleme yükümlülüğü altında oldukları yönünde kararlar vermiştir.^[62]

Biber gazına maruz kalanların acil tıbbi müdahale ihtiyacının karşılanması sağlık hakkı kapsamında değerlendirilmelidir.^[63] Kaldı ki geniş katılımlı (kitlesel) ve uzun süren toplumsal olaylarda yoğun biber gazı kullanıldığından, gazdan etkilenen bütün kişilere gerekli acil tıbbi müdahalelerin sunulması imkânsızdır. Bu nedenle yoğun biber gazı kullanıldığı günlerde kendi imkânlarıyla biber

[62] Bkz. Gemalmaz.

[63] Bkz. Gemalmaz.

gazı etkisini azaltmak amacıyla vatandaşların yanlarında maske ya da solüsyon taşımaları suçlanmaları için delil olamaz ve suç eşyası olarak kabul edilemez. Kolluğun kişilerin yanlarında bulunan bu eşyaları ellerinden almaları da doğru değildir. Bunun bir sonucu olarak yoğun gaz kullanıldığı hallerde gaza maruz kalanlara acil tıbbi hizmet sunan gönüllü kişilerin ve sağlık mesleği mensuplarının bu nedenle suçlanmaları ve kovuşturulmaları doğru değildir. Bu durumlarda idarenin sunmadığı acil tıbbi hizmeti gaza maruz kalanlara sunan kişiler ve gönüllülerle ilgili yürütülen soruşturmalarda verilen idari ve cezai yaptırımların ileride AİHM'e götürülmesi halinde Sözleşme'nin ihlal edildiği yönünde kararlar çıkması muhtemeldir. Çünkü biber gazının öldürücü ve kalıcı etkiler bırakma olasılığına rağmen gerekli önlemlerin idare tarafından alınmaması yaşama hakkının ve kötü muamele görmeme yasağının ihlalidir. İdarenin acil tıbbi hizmet sunma yükümlülüğünü yerine getirmediği gibi bu hizmeti gönüllü olarak sunmaya çalışan sağlık mesleği mensuplarını idari ve cezai soruşturmalarda engellemeye çalışması dolaylı olarak yaşama hakkının ve kötü muamele görmeme yasağının ihlali olarak değerlendirilmelidir. Türkiye Barolar Birliği de bu gerekçelerle, Gezi Parkı Olayları sırasında toplumsal olayların meydana geldiği yerlerde acil tıbbi müdahale birimleri kurmayan ve kamu görevlileri ve sağlık görevlilerinin kanuni vazifelerini yerine getirmekten caydırmak ve görevlerini yapmalarını engellemek amacıyla ön inceleme başlatan Sağlık Bakanlığı yetkilileri aleyhine 28.06.2013 tarihinde görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle suç duyurusunda bulunmuştur.^[64]

8- SONUÇ

Göz yaşartıcı gazların ve biber gazının sağlığa etkileri ile ilgili henüz yeterli sayıda çalışma ve kesin bir rakam olmamasına karşın, sınırlı sayıdaki çalışma ve vaka bile bunların insan sağlığı açısından zararlarını ortaya koymaya yetmektedir. Güvenlik güçleri tarafından kullanıldığı kabul edilen ve insan sağlığı üzerinde kalıcı olumsuz etkiler meydana getirdiği bilimsel raporlarla belirlenen Oleorcin Capsicum (OC) ve Chlorobenzylidenemalononitrile (CS) gaz bombaları ve gaz fişeklerinin kullanımı, Anayanın 5 ve 17. ve 56. maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi ile teminat altına alınmış olan kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme ve yaşama hakkını ihlal etmektedir. Ayrıca söz konusu kimyasal silahların kullanımı Anayasanın 34. maddesi ile AİHS'in 10 ve 11. maddeleri ile teminat altına alınmış olan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeyle ilişkin demokratik hakların kullanılmasını da engellemektedir.

[64] Bkz."http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/saglikbakanligisucduyurusu.pdf".
Son erişim:20.11.2014.

Biber gazı ancak barışçıl olmayan ve dağılmamakta ısrar eden saldırgan gruplara ve kişilere karşı son çare olarak kullanılmalıdır. Her şeyden önce barışçıl bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahale edilerek zor kullanılması toplanma ve örgütlenme özgürlüğü düzenleyen AİHS m. 11'e aykırılık oluşturduğu gibi, bu durumda kullanılan kuvvet de derecesine ve niteliğine göre yaşama hakkını düzenleyen m.2'ye, kişi güvenliği hakkını düzenleyen m. 5'e ve her türlü kötü muameleyi yasaklayan m. 3'e aykırılık oluşturacaktır. Gösterilerin ve toplantıların barışçıl olmasına rağmen, polislin aşırı ve ölümcül güç kullanması AİHS'in m. 2 ile korunan yaşam hakkının ve m. 3 ile korunan işkence ve kötü muamele görmeme hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurabilecektir.

Barışçıl olmayan toplumsal olaylara müdahalelerde de içeriğinde OC benzeri ölümcül ve kalıcı hasarlar bırakan kimyasal bileşenler olmayan gazlar kullanılmalıdır. Aksi halde geçmişte İstanbul'da yaşandığı gibi bir sinemanın yıkılmasını ya da bir parktaki ağaçların kesilmesini protesto eden ya da Ankara'da yaşandığı gibi Anıtkabir'i ziyaret etmek isteyen ve çoğunluğu aktör, aktris, sanatçı, orta yaş üstünde olan bir grubu biber gazı ile dağıtmaya kalkışmak çok daha vahim sonuçlara ve çatışmalara neden olacaktır. Biber gazının kullanımı, anayasal bir hak olan toplantı ve gösteri hakkının kullanımı engelleyici ve yeni olayları tetikleyecek bir araç olmamalıdır. AİHM, Ali Güneş/Türkiye kararında kategorik olarak biber gazı bir kimyasal silah sayılmasa da içerdiği kimyasal bileşiklerden dolayı insan sağlığı üzerindeki kalıcı etkileri ve doğrudan kullanımının yüksek ölümlü riski barındırdığını, Yaşa ve diğerleri/Türkiye davasında biber gazı kapsülünün barışçıl olmayan bir gösteride bile kişileri doğrudan öldürüp yaralayacak biçimde kullanılmayacağını, DİSK-KESK/Türkiye davasında ise hastane acil servisi gibi riskli ve kapalı alanlarda kullanılmayacağı yönünde kararlar vermiş ve bu kararlarda BM İşkence'ye Karşı Komite'nin açıklamalarına dayanmıştır.

Biber gazının niteliği ve kullanımı dikkate alındığında, Türkiye'deki mevzuatın uluslararası standartları karşılamadığı, Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 15 Şubat 2008'de çıkarılan genelgenin de yeterli güvenceleri içermekten uzak olduğu açıktır. AİHM kararları da dikkate alındığında biber gazı ve göz yaşartıcı gazın kullanımının PVSK'daki genel zor kullanma hükümlerinden daha ayrıntılı ve bir başka kanunla düzenlenmesi daha isabetli olacaktır. Maalesef yetkililerin biber gazının keyfi ve hukuka aykırı biçimde kullanılmasının vahametini görmemekte ısrar ettikleri ve Türkiye'de biber gazı kullanımının önümüzdeki yıllarda uluslararası sorun doğuracağını görmezden geldikleri açıktır.

Toplumsal olaylara müdahale biçimleri ve kullanılan diğer araçlar gibi biber gazı ve göz yaşartıcı gazların da kullanılması belli uluslararası kurallara bağlıdır. Her şeyden önce biber gazı ve göz yaşartıcı gaz kapsülleri öldürücü bir silah olarak kullanılmaz. Bu fişeklerin kullanılması sırasında gazın içindeki kimyasal bileşikler nedeniyle gaza maruz kalanlara gerekli tıbbi müdahale imkânları

sunulmalıdır. Biber gazının barışçıl toplantı ve gösterilerde kullanılmaması ise temel kuraldır. Biber gazı ve göz yaşartıcı gazın kullanılması biçimi Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından kabul edilen Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Temel Prensiplerine uygun olmalıdır. Buna göre bir toplumsalda olayda zor kullanılması istisna olup başka çare kalmamış olması gerekir. Bu durumda da içeriğinde insan sağlığı üzerinde kalıcı olumsuz etkiler meydana getirdiği bilimsel raporlarla belirlenen Oleorcin Capsicum (OC) ve Chlorobenzylidenemalononitrile (CS) bulunan gaz bombaları ve gaz fişekleri kullanılmamalıdır. Aksi halde önümüzdeki yıllarda bu durum çok ciddi sağlık sorunlarına ve dolayısıyla uluslararası bir soruna dönüşebilecektir.

Biber gazı ve göz yaşartıcı gazı hukuka aykırı ve keyfi olarak kullanan kişilerle ilgili olarak adli ve idari soruşturma açılması ve sorumluların cezalandırılmaları gerekmektedir. Buna aykırı uygulamalar da AİHM'e aykırıdır. Çünkü yaşam hakkının ihlal edildiği, kötü muamelenin söz konusu olduğu olaylarda sorumluların yargılanarak cezalandırılması taraf devletler için bir yükümlülüktür. Ancak bu durumlarda sorumluların kamu makamlarınca korunması ve cezasızlık olgusu oldukça yaygındır. Nitekim İzci/Türkiye kararında AİHM Türkiye'de barışçıl gösterilere karşı orantısız güç kullanımının Türkiye'de "yapısal" bir problem olduğunu belirtmiştir. AİHM'in biber gazı kullanım biçimine dair benzeri kararlarına bakıldığında yukarıda verilen örnek olaylarda polisin biber gazı kullanım biçiminden dolayı Türkiye'nin AİHM nezdinde defalarca mahkûm olacağı açıktır. Polisin biber gazını keyfi kullandığına yönelik endişe ve eleştirileri yetkililerin ciddiye almamaları ise ülke demokrasinin görünümü zedelemektedir. Kanunların verdiği kuvvet kullanma yetkisinin aşılması ciddi insan hakları ihlallerine ve daha yeni toplumsal olaylara neden olabilmektedir. 21.yüzyılda, meşru-hukuki talep ve barışçıl protestoların ölümcül gazlarla bile bastırılmayacağı, devlet ajanlarının aşırı güç kullanımından dolayı ilgili devletin ve devlet yöneticilerinin uluslararası alanda siyasi ve hukuki sorumluluğun olacağı da açıktır.

